

Narativní kultura

28. 3. 2023

Komika / teoretické východiská

Prvé asociácie so slovom humor...

Čo nás čaká:

- Základné pojmy
- Teórie komiky
- Klasifikácia komiky
- Vývoj poznania o komike
- Sociálne aspekty komiky
- Estetika
- Etika

„Podstatou tragédie je triumf smrti, ochota tragického hrdinu vybrat si smrt jako projev slobody volby a dôstojnosti v konfrontácii s realitou. Naproti tomu komédia ako nevedomá štruktúra vyjadruje individuálnu schopnosť zvolit si pri konfrontácii s realitou a jej limitmi život.“

Komika ako kultúrny fenomén

- Historicky a kultúrne podmienená
- Komika ako stratégia
- Spôsob interpretácie sveta

Komika vs. humor

komika

```
graph TD; A[komika] --- B[ ]; B --- C[naivita]; B --- D[irónia]; B --- E[humor]; B --- F[absurdita];
```

Základné rysy komiky

naivita

irónia

humor

absurdita

Naivita

Učitel se ptá žáků: „Kdo nařídil vraždu svatého Václava?“

Nic. Nikdo neví.

Pan učitel se rozhodne trochu napovědět: „B... Bo... Bol...“

Po chvíli zvedne ruku Pepíček: „Bolševici!“

Irónia

„Prej ses oženil.“

„Jo jo, oženil.“

„To musíš byť šťastnej.“

„Jo, jo, musím.“

Humor

Václav Klaus vychází z hradu a vidí na trávníku člověka, jak se pase.

„Co to děláš člověče?“

„Mám hlad a málo peněz.“

„Tak proč se paseš tady, dole v parku je daleko zelenější tráva“,
odpoví prezident.

Absurdita

Ide babka po púšti, padne na ňu balkón a hovorí:
„To nevadí, ja mám doma gitaru.“

Teórie komiky

Reduktívne

- *superiority/inferiority*
- *Inkongruencie*
- *relaxácie*

Reštruktívne

Reduktívne teoretické prístupy

Hľadanie pôvodu smiešneho mimo samotnú komiku

- Teórie *superiority/inferiority* – agresia, poníženie, antipatia
- Teórie *inkongruencie* – vytváranie vzťahov medzi nesúrodými prvkami
- Teórie *relaxácie* – uvoľnenie energie a emócií, relaxácia

Reštitutívne teórie

Hľadanie príčin vzniku smiešneho vo vnútri komického

technika (mechanizmus) vtipu – slovná hračka, dvojzmysly, eufemizmus, metafora, inotaj, hyperbolizácia, prirovnania, vulgarizmy...

Klasifikácia v socio-kultúrnych vedách

– Animálna komika

– Sexuálna komika

– Sociálna komika

– Kultúrna komika

Klasifikácia komiky na základe formy

- neverbálna (gag)
- verbálna (vtip)
- výtvarná (karikatúra)

Franz Xaver Messerschmidt

Antika

- Komédia ako divadelný žáner
- Sokrates – irónia
- Platón a Aristoteles – superiorita

Stredovek a kresťanská cirkev

Ambivalentný vzťah stredovekej a ranenovovekej cirkvi ku komike

„Táto strana je už pripravená, otoč ma na druhú!“

Sochár Gian Lorenzo Bernini (1598 – 1680)

Renesancia a ranný novovek

Pablo Picasso

Vysoká literatúra – dvorská kritika

- Erasmus Rotterdamský – *Chvála bláznivosti*, 1509
- Françoise Rabelaise – *Gargantua a Pantagruel* (1532–1564)
- Miguel de Cervantes – *Dômyselný rytier Don Quijote de la Mancha*, 1605

René Descartes (1596–1650) – dielo *Vášne duše* - základy teórií relaxácie

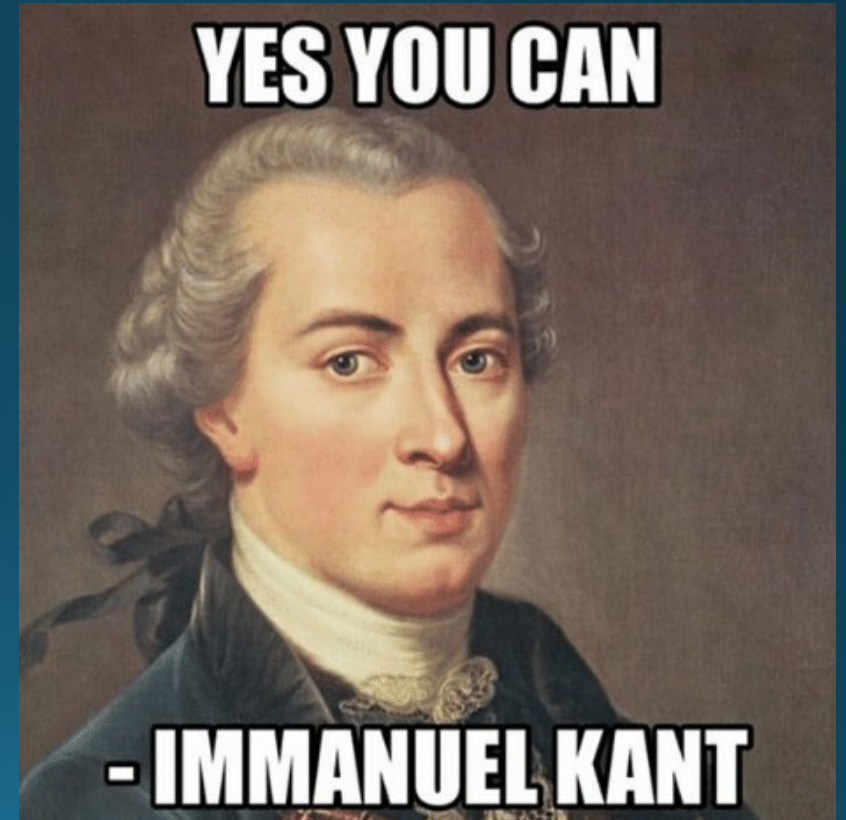
„Poznáváme z vlastní zkušenosti, že pokud jsme mimořádně šťastní, nikdy nás předmět tohto štěstí nepřijmíše k hlasitému smíchu; a ve skutečnosti nás k němu nemůže žádná příčina podnítit snáze než smutek.“

René Descartes (1596–1650)

Osvietenectvo

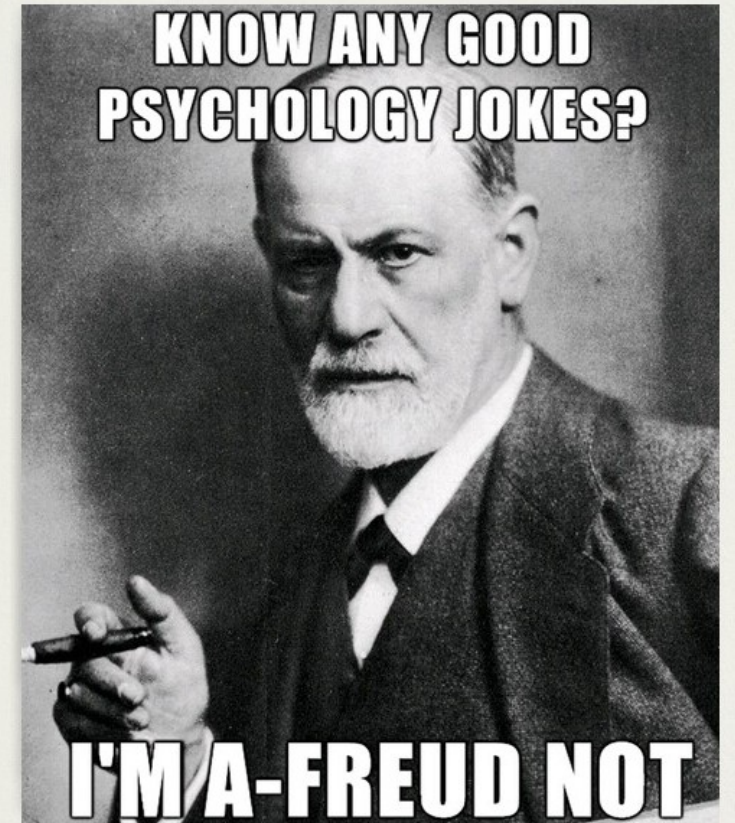
Immanuel Kant (1724–1804) - *Kritika
soudnosti*, 1790

- teória inkongruencie - nesúlاد medzi
očkávaným a tým, čo príde

20. storočie

- Henri Bergson (1859 – 1941)
- Sigmund Freud (1856 – 1939)

Henri Bergson (1859 – 1941)

filozofia života

Esej *Smích* (1899):

Základné charakteristické prvky komiky

- Výhradne ľudská schopnosť
- Komika je necitlivá
- Podmienená sociálnym kontaktom

Sigmund Freud (1856 – 1939)

Vtip a jeho vzťah k nevedomí (1905)

- Súvisí s nevedomím
- Podobnosť snov a vtipov
- Nevedomí vs. vedomí vtip
- Vtip ako jediný tolerovaný spôsob hovorenia o tabu

- Techniky vtipu

Sociálne aspekty komiky

- Akt agresie (moc)
- Získanie sympatií
- Nadväzovanie a budovanie vzťahov
- Bagatelizácia, zbavenie sa zodpovednosti

Má podľa vás komika hranice?

Bergson, Henri: *Smích*. Praha: Naše vojsko, 2012.

Borecký, Vladimír: *Teorie komiky*. Praha: Hynek, 2000.

Davies, Christie: *Jokes and Targets*. Bloomington: Indiana University Press, 2011.

Freud, Sigmund: *Vtip a jeho vztah k nevědomí. Sebrané spisy Sigmunda Freuda, šestá kniha*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2005.